

TÜRKSAM

Analiz

EYLÜL 2024 / NO 20

TÜRKMENİSTAN VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA

Dr. Maksat Acıkan uulu, Mayram Şaybıdayeva (Uluslararası İlişkiler, 4.sınıf)

Giriş

2015 yılı, Binyıl Kalkınma Hedefleri döneminin sona erdiği ve uluslararası işbirliğinde yeni bir dönemin başladığı bir yıldır. Bu yılda 2030'a kadar olan Gündem ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri kabul edilmiştir. Türkmenistan, sürdürülebilir kalkınmanın ekolojik, sosyal ve ekonomik bileşenlerinde dengeli ve kapsamlı bir yaklaşımın başarılması için aktif olarak 2030'a kadar olan sürdürülebilir

olarak uyumlu olduğu belirlenmiştir. Daha sonra, küresel düzeydeki değişiklikler nedeniyle gösterge sayısı 175 olacak şekilde revize edilmiştir. Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin mevcut ulusal stratejiler ve planlarla ne kadar uyumlu olduğuna ilişkin bir değerlendirme yapılmış ve çoğu kabul edilen görevin Türkmenistan'ın mevcut politikalarıyla uyumlu olduğu görülmüştür.

kalkınma alanında Gündem'in oluşturulmasına katılmış ve

İş Güvenliği ve İnsan Hakları

Ulusal Sosyoekonomik Kalkınma Planları ve Programlarına Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini adapte eden ilk ülkeler arasında yer almıştır. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin 2016 yılında Türkmenistan'ın ulusal stratejik programlarına ve planlarına uyarlanması ve bütünleştirilmesi çalışmaları başlamıştır. Bu süreç, Türkmenistan Hükümeti tarafından 2030'a kadar olan Gündem'in kabul edilmesi ve BM ajanslarının desteğiyle her hedef için 17 ulusal danışma düzenlenmesiyle başlamıştır. Bu sürecin bir sonucu olarak, 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefinde (SKH) 148 görev ve 187 gösterge belirlenmiş ve bunlar ulusal kalkınma planlarına entegre edilmiş ve bir izleme sistemi oluşturulmuştur. Türkmenistan, Analizler sonucunda, kabul edilen görevlerin %84'ünün Türkmenistan'ın mevcut politikalarıyla uyumlu veya koşullu

Türkmenistan, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) sekiz temel sözleşmesini de onaylamıştır. Sendikalar, zorlu koşullarda çalışanlara iş güvenliğini, tazminat ödemelerini ve yardımları denetlemekte ve anlaşmazlık olduğu durumlarda işçilerin haklarını ve çıkarlarını korumaktadırlar. Kamu denetimi, işverenlerin iş güvenliği sorumluluklarına uymaları konusunda da gerçekleştirilmektedir. İşveren ve işçi arasında kolektifsözleşme ile gerçekleştirilen sosyal ortaklık, her iki tarafın haklarının ve sorumluluklarının dengelenmesini ve tehlikeli ve zararlı koşullarda tazminat mekanizmalarının kullanılmasını öngörür.

çocuk haklarını korumaya özel önem vermektedir ve çocuk işçiliğini ortadan kaldırmayı amaçla UNICEF ile ortaklaşa planlamaktadır. Bu amaçla

hazırlanan 2018-2022 Çocuk Hakları Ulusal Eylem Planı kabul edilmiştir. Bu plan, çocukların haklarını ve çıkarlarını, çocuk işçiliğinin yasaklanması ve refahlarının sağlanması da dahil olmak üzere korur. İşe alınma için asgari yaş 18 olarak belirlenmiştir ve öğrenciler sadece ebeveynlerin veya vasislerin izniyle çalışabilirler. 18 yaşından küçük çocuklar sadece özel bir düzenlemeye tabi olarak, çalışma gününün kısaltılmış süresi ve fazla mesai olmaksızın çalışabilirler. Çocuk haklarının korunması konusundaki görevler, devlet organları ile sivil toplum kuruluşlarının işbirliğiyle yerine getirilmektedir.

Ekonomik Büyüme

Sürdürülebilir ekonomik büyümeye ulaşmak için ülke, Türkmenistan Cumhurbaşkanı'nın 2019- 2025 yılları için ülkenin Sosyo-Ekonomik Kalkınmasına İlişkin Programında tanımlanan piyasa ilişkilerine planlı bir geçiş gerçekleştirmektedir. Bu, daha çeşitlendirilmiş bir piyasa ekonomisi temelinde yapısal reformların derinleştirilmesini ve hızlandırılmasını, yeni işimkanlarının yaratılmasını, küçük ve orta ölçekli işletmelerin geliştirilmesini, özel sektörde istihdamın genişletilmesini ve gayri resmi istihdamın resmileştirilmesini içermektedir. Geçiş sürecindeki belirli riskler nedeniyle halkın desteklenmesi için çeşitli önlemler alınmıştır. Bu önlemler, işletme kaydı prosedürlerinin kolaylaştırılmasını, vergi sisteminin basitleştirilmesini, mali destek sağlanmasını, temel ihtiyaç maddelerinin fiyatlarının düzenlenmesini ve sübvansiyonunu, asgari ücretin artışı içerir. Ekonomik sektörlerin yeniden yapılandırılması yeni işletmelerin açılması ve yeni iş imkanlarının yaratılması için fırsatlar yaratmaktadır. 2018 yılında, gerçek sektörde istihdam edilen kişi sayısı ülke nüfusunun yaklaşık %55.8'ini oluşturuyordu.

Türkmenistan, iyi işler yaratılmasına, uygun çalışma koşullarının sağlanmasına, çocukların korunmasına ve kadınların ekonomik aktivitesinin artırılmasına kendini adanmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda, Türkmenistan İş ve Sosyal Koruma Bakanlığı tarafından 2013 yılı sonlarında bir web sitesi oluşturulmuştur. Bu web sitesi, iş gücü piyasasında talep ve arzın koordinasyonu için bir "Tek Pencere" mekanizması olarak hizmet vermektedir ve boş

pozisyonlar hakkında bilgi içermektedir. Oluşturulduğundan beri bu platform, yılda kayıtlı kullanıcıların %90'ından fazlasının iş bulmasına yardımcı olmuştur.

2016 yılında özel ve devlet dışı tüm kuruluşlar için sosyal destek ihtiyacı olan insanların istihdamı için (%2 ile %5 arasında değişen) bir kota uygulanmıştır. 2018 yılında bu kota kapsamında, toplam istihdam edilenlerin %2.2'sini sosyal destek ihtiyacı olan bireyler oluşturmuştur. Bu kişilerin %6'sı engelliler, %5.3'ü yetimler ve iş arayanlar arasında ilk defa iş arayanlar, %25.8'i yalnız ebeveynler veya onların yerini alan kişiler, %53.9'u düşük gelirli ailelerden gelen vatandaşlar ve %0.3'ü radyasyon felaketinden etkilenenlerdi.

Öte yandan, kadınların ekonomik faaliyetlere katılımının ekonomik büyümenin lokomotifi olarak hizmet edeceği düşünülmüştür. 2018 yılında, evde çalışanların %91,4'ü kadındı. Bu nedenle Türkmenistan, kadınların iş gelişimini teşvik etmek için, kadınlarda girişimci becerilerin geliştirilmesine yönelik programların uygulanması, özel kredi programlarının kullanılması ve küçük ve orta ölçekli işletmelerin kurulmasını destekleyen bankaların ve kuruluşların cinsiyet duyarlılığının artırılması konularında sorumluluk üstlenmiştir.

Türkmenistan'da 15 ile 29 yaş arasındaki gençlerin yaklaşık %8.2'si işsiz veya eğitim almayan (istihdamda, eğitimde veya öğretimde olmayan) durumdadır. Bu gençlere iş bulma konusunda yardımcı olmak için Genç Uzmanların İstihdamı için İdari Komisyon kurulmuştur. Komisyonun çalışmaları, gençlerin mesleki yönlendirmesini ve pazar ekonomisi ve yeniliklerin olduğu bir ortamda meslek değişimi için hazırlanmalarını hedeflemektedir.

Tarım sektöründe özel sektörün payı %92'den fazla olup, genel olarak ekonomide (enerji sektörü hariç) ise %68,5'tir. Bireysel girişimcilerin toplam istihdam içindeki payı artmaktadır. Bu durum, özel girişimciliğin bankalar tarafından daha fazla kredilendirilmesi ve banka şubelerinin genişletilmesiyle ilişkilidir. Türkmenistan bankacılık sisteminde, start-up finansmanına uygun kredi araçlarının genişletilmesiyle ilgili konular öne çıkmaktadır. Bu kredi segmentinin gelişimi için uluslararası kuruluşların ileri deneyimlerinin incelenmesi ve danışmanlık hizmetine

ihtiyaç vardır. Bankalar, potansiyelini güçlendirme ve finansal kaynakları harekete geçirme konusunda faaliyetler yürütmektedir.

Ekonominin geliştirilmesi konusunda gerçekleştirilen bazı faaliyetler şunlardır: CRVS pilot bilgi sistemi (medeni durum kaydı ve nüfus hareket istatistikleri) Aşhabad Medeni Durum Kayıt Bürosu'nda geliştirilmiş ve test edilmiştir. DTÖ'ye (Dünya Ticaret Örgütü) katılımın yol haritası Hükümetçe geliştirilmiş ve sunulmuştur. Devlet İstatistik Komitesi'nin kapasitesi güçlendirilmiştir. Ticari Kayıtlar ve SNA 2008 istatistik metodolojileri geliştirilmiş, mali muhasebe alanında çalışma grubu oluşturulmuştur. Devlet Dış Ticaret Bankası ile birlikte internet bankacılığı ve mobil bankacılık için bir uygulama geliştirilmeye başlanmıştır. Devlet Gümrük Hizmeti, İhracat-İthalat işlemleri için Tek Pencere uygulamasının geliştirilmesine başlanmıştır. 23 devlet uzmanı, dijital finansal hizmetlerin düzenlenmesi konusunda eğitim almıştır. 39 devlet uzmanı, katılım müzakerelerinin başlangıcında destek sağlamak amacıyla, DTÖ'nün ana anlaşmaları konusunda eğitim almıştır. Asya-Pasifik Bölgesi'nde sınır ötesi kağıtsız ticareti kolaylaştıran Çerçeve Anlaşması onaylanmıştır. Özel sektör temsilcileri, sınır ötesi ticaret alanındaki gerekliliklerin yerine getirilmesi konusunda kapasitelerini ve bilgi düzeylerini güçlendirmiştir. İşsizlik departmanlarında 6 şehirde (Aşhabat, Daşoguz, Mary, Tejen, Türkmenabat ve Türkmenbaşy) eğitim ve bilgilendirme merkezleri kurulmuştur. 35 kadın, Kadın Hackathon'u sayesinde dijital alanlarda kariyer yapma fırsatı elde etmiştir. 184 genç (107 kadın ve 77 erkek), dijital ticaret ve yumuşak beceriler alanında bilgilerini geliştirmiştir.

İklim Değişikliğiyle Mücadele

Topraklarının büyük kısmı çöllerden oluşan Türkmenistan, iklim değişikliğinin etkilerini kendi üzerinde hissetmektedir. Bu bağlamda, iklim değişikliğinin sadece çevresel değil aynı zamanda ekonomik ve sosyal alanlarda da uyum sağlama ve hafifletme önlemlerine özel önem verilmektedir. Ülke, BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin ve Paris İklim Anlaşması'nın tarafıdır.

Türkmenistan, iklim değişikliğinin etkileriyle karşı

karşıyadır: kuraklık ve sel sayısının artması, buzulların erimesi, yağışların sıklığı ve miktarında değişiklikler, Aral Krizi gibi. Bu nedenle, Türkmenistan'da kabul edilen Ulusal İklim Değişikliği Stratejisi, sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak, ekonominin iklim değişikliğinin olası sonuçlarına hazırlıklı olmasını sağlamak ve gıda, su ve çevresel güvenliği artırmak için kapsamlı ve dinamik planlamaya geçişi teşvik etmektedir. Strateji kapsamında doğal kaynakların akılcı kullanımı, toprak bozulmasının önlenmesi, orman endüstrisinin geliştirilmesi ve sulanabilir arazinin durumunun iyileştirilmesi de dahil olmak üzere uyum önlemleri öngörülmüştür.

Atmosferdeki karbondioksit gazının nötralizasyonu, toprağın stabilizasyonu ve erozyonun önlenmesi için alınan önlemler arasında ülkede ağaçlandırma çalışmalarının artırılması yer almaktadır. 2013 yılında Ulusal Orman Programı kabul edilmiştir ve bu program çerçevesinde geniş çaplı ağaçlandırma faaliyetleri devam etmektedir. Program kapsamında her yıl ülke genelinde 3 milyon fidanın dikilmesine yönelik ulusal çapta etkinlikler düzenlenmektedir. Son 20 yılda Türkmenistan'da 100 milyondan fazla ağaç dikilmiştir; bu ağaçlar çoğunlukla iğne yapraklı ve yaprak döken türlerden oluşmaktadır. Ağaçlandırma önlemleri aynı zamanda bölgelerin toprak ve iklim özelliklerini dikkate alarak ekolojik sürdürülebilirliği sağlamak amacıyla uygulanmaktadır. Örneğin Daşoguz vilayetinde beyaz saksaul gibi çöl bitkilerinin dikimi yapılmaktadır.

Bir diğer büyük ölçekli adaptasyon önlemi, Karakum Çölü'nde Altın Asır Gölü'nün inşa edilmesidir. Bu proje sayesinde yağmur suyu ve drenaj suyunun toplanarak yeniden kullanılması sağlanmakta, su altında kalan otlaklar drenaj suyuyla birlikte tekrar kullanıma açılmakta, sulama arazilerinin kalitesi iyileştirilmekte ve drenaj suyunun Karakum Çölü'ne boşaltılması engellenerek kirliliği azaltılmaktadır. Aynı zamanda, toprak tuzlanması, bataklıklaşma ve kuraklık gibi birçok sorunu çözmekte, göçmen kuşlar ve balıkçılık için uygun koşullar yaratmaktadır.

Tüm ekonomi sektörlerinde aktif bir çevre politikası yürütülmektedir. Alınan önlemler sayesinde her yıl

atmosfere salınan kirlenici maddelerin emisyonu azalmaktadır. Örneğin 2015-2018 döneminde atmosfere salınan emisyonlar yaklaşık %20 oranında azalmıştır.

Bugün, orta öğretim kurumlarında ve yükseköğretim kurumlarında, çevre konularını kapsayan dersler müfredatin zorunlu bir parçasıdır. İlköğretim düzeyinde iklim kavramları ve onu etkileyen temel faktörler, fen bilgisi, coğrafya, temel yaşam becerileri ve ekoloji derslerinde öğretilmektedir. İklim değişikliği, adaptasyon ve etkilerini daha derinlemesine öğrenmek için temel yaşam becerileri derslerinde (7-10. sınıflar) ve ekoloji derslerinde (10-11. sınıflar) daha fazla bilgi verilmektedir. Ülkenin yükseköğretim kurumlarında, "Ekoloji ve Çevre Koruma" dersi tüm uzmanlık alanlarında öğretilmektedir. Teknik uzmanlık alanlarında okuyan öğrenciler için eğitim programı, endüstriyel sektörün çevresel etkisini azaltma ve alternatif ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı konularını içermektedir. Bu alanlar arasında ısıtma-soğutma ve havalandırma, endüstriyel enerji gibi konular yer almaktadır.

Türkmenistan iklim değişikliği ve çevre koruması konularında bölgesel işbirliğine aktif olarak katılmaktadır. Sürdürülebilir Kalkınma İçin Devletlerarası Komisyon (IACSD) başkanlığı çerçevesinde Türkmenistan, Orta Asya'nın sürdürülebilir kalkınması için Bölgesel Çevre Koruma Programı'nın geliştirilmesini başlatmıştır. Bu program, bölge ülkelerinin BM çevre hedefleri ve doğa koruma sözleşmelerine yönelik taahhütlerini yerine getirmelerine, Paris İklim Anlaşması'nın uygulanmasına ve Sürdürülebilir Kalkınma İçin Devletlerarası Komisyon ve Aral'ı Kurtarma Uluslararası Fonu Yönetim Kurulu (IFAS) kararlarına uygun olarak "yeşil ekonomi" ilkelerinin uygulanmasına yardımcı olacaktır.

Türkmenistan, Aral'ı Kurtarma Uluslararası Fonu başkanı olarak Aral Denizi havzasındaki ekolojik ve sosyo-ekonomik durumun iyileştirilmesi için Eylem Programının (ASBP) ve Birleşmiş Milletler Aral Özel Programı'nın hazırlanmasına aktif olarak katılmaktadır. Ayrıca Aral'ı Kurtarma Uluslararası Fonu'nun kurumsal yapı ve hukuki temelini güçlendirme, su kaynakları yönetimi ve çevre koruma alanında yasal çerçevenin birleştirilmesine yönelik çalışmalara da destek vermektedir.

İklim değişikliğine uyum sağlamak, afet riskini azaltmak (ARA) için alınan bazı önlemler şunlardır:

- İklim değişikliğine uyum sağlaması ve ARA konularını güncelleyen 5 öğretmen rehberi hazırlanmış ve Bilim Akademisi tarafından onaylanmıştır.
- Öğretmenler için çift dilli iklim değişikliğine uyum sağlanması ve ARA metodoloji rehberi ve çocuk yaz kampları için dijital eğitim kursu geliştirilmiştir.
- Çocuklara yönelik Türkmenistan ARA stratejisi ve uzun vadeli eylem planı oluşturulmuştur.
- Ulusal düzeyde Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine (BMİDÇS) uygun materyaller hazırlanmış, güncellenmiş ve onaylanmıştır.
- AFAD ile birlikte "Yeşil Okul" programı ve işbirliği anlaşması geliştirilmiş ve 2023 yılında imzaya açılmıştır.
- Sürdürülebilir ve çevre dostu kalkınmaya destek sağlamak için ulusal düzeyde BMİDÇS için 4. Ulusal Bildiri ve iki yılda bir güncellenen 1. rapor hazırlanmaktadır. Bu çalışmalar, ulusal düzenlemelerin güçlendirilmesine katkı sağlamayı hedeflemektedir.
- Aşkabat Belediye Binası ve Türkmenistan Doğa Koruma Derneği ile birlikte ayrı pilot yerleşim alanlarında atıkların sınıflandırılması ve yönetimi iyileştirilmiştir.
- Aşkabat'ta 35 ton atık kağıt, 92 ton plastik ve 19 ton cam işlenmiştir.

Sağlık Hizmetlerinin İyileştirilmesi

Türkmenistan Hükümeti, nüfusun tüm kesimlerinin sağlık hizmetlerine erişimine öncelik vermektedir. Bu nedenle, hamile kadınlar, anneler, yeni doğanlar, çocuklar ve ergenler için birinci basamak, ikinci basamak ve üçüncü basamak sağlık hizmetlerinde evrensel olarak erişilebilir sağlık hizmetleri paketleri geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Tüm çocuklar için bağışıklama zorunlu ve ücretsizdir. Ülkede tıbbi personel eğitimi ve sayısının artırılmasına büyük önem verilmektedir. Planlanan hedeflerin gerçekleştirilmesi için üniversitelerde ve meslek okullarında tıbbi alanlara olan başvurular artmakta, hükümetler arası anlaşmalar çerçevesinde yurtdışında eğitim alan uzman sayısı artmakta ve sürekli tıbbi personel eğitimi finanse edilmektedir.

Sağlık alanında atılan bazı adımlar şunlardır: COVID-19'a tepki olarak ülke hazırlık ve müdahale planı geliştirilmiş ve onaylanmıştır. 100 000 PCR testi gerçekleştirilmiştir. 975 laboratuvar teknisyeni ve sağlık çalışanına eğitim verilmiştir. Ulusal COVID-19 aşılama ve dağıtım planı geliştirilmiş ve onaylanmıştır. Ulusal laboratuvar COVID-19 test stratejisi oluşturulmuş ve doğrulanmıştır. 387.000 bilgilendirici broşür dağıtılmıştır. 2023-2028 yılları için dört ulusal strateji ve eylem planı geliştirilmiştir (tıbbi rehabilitasyon; palyatif bakım; ruh sağlığı; tuz, şeker, doymuş yağların azaltılması ve trans yağların 2023-2027'ye kadar ortadan kaldırılması). Sağlık Bakanlığı'na kardiyovasküler hastalıklar, diyabet ve kanserle ilgili klinik protokollerin güncellenmesinde destek sağlanarak, COVID-19'a karşı önlemler alınmıştır. Rahim ağız kanseri üzerine bütüncül tepki için ulusal strateji oluşturulmuştur. 2022-2025 yılları için hazırlık düzeyini artırmaya yönelik bir eylem planı geliştirilmiştir. Sağlık alanında güvenliği sağlama konusunda ulusal bir eylem planı geliştirilmiştir.

Japonya'nın sağladığı 3 milyon dolarlık fon Sağlık Bakanlığı'nın kapasitesinin geliştirilmesinde kullanılmıştır. Yılda 500.000 hastayı tedavi etmek üzere 47 hastaneye tıbbi ekipman sağlanmıştır. 125 profesyonele modern ekipman konusunda eğitim verilmiştir. Dünya Bankası ve GF (Küresel Fon) tarafından sağlanan hibeler sayesinde, MoHMI'nin kronik olmayan hastalıklar, bulaşıcı hastalıklar ve tüberküloz alanındaki potansiyeli güçlendirilmiştir. Engelli çocuklar (0-6 yaş) ve aileleri için erken müdahale sistemi güçlendirilmiştir. Sosyal çalışanların yardımıyla 3100 kişiye ve 235 çocuk, yetişkin ve aile üyesine doğrudan destek verilmiştir. Bu kişilerin özel ihtiyaçlarını karşılamak ve toplumlarındaki bağımsız bir yaşam sürmelerine yardımcı olmak için faaliyetler gerçekleştirilmiştir.

Sosyal hizmetler yasası kabul edilmiştir. Yeni bir topluluk düzeyinde kapsayıcı hizmetler modeli uygulamaya konmuştur. Aşgabat, Türkmenabat ve Mary'de, kişisel yardım hizmetleri de dahil olmak üzere 12 yeni tür uzmanlaşmış sosyal hizmet denenmiştir. Sosyal hizmet şu kişileri hedeflemiştir: Çocuklu aileler, ebeveyn desteğinden yoksun kalan çocuklar, risk grubunda bulunan gençler, cinsiyete dayalı şiddetle karşılaşan kadınlar, engelli

insanlar ve çocuklar, yalnız yaşayan yaşlı insanlar, kronik hastalığı olan insanlar.

Eğitimin iyileştirilmesi

Türkmenistan Hükümeti, erken çocukluk dönemi gelişimi konularına özel önem vermektedir. Ülke genelinde uygulanan devlet programları sayesinde fiziksel, sosyal-duygusal ve bilişsel alanlarda çocuk gelişiminde yüksek başarı elde edilmiştir (%90,9). Okuma ve matematik becerilerini geliştirmek için, Ebeveyn Eğitim Merkezlerinin çalışmalarını iyileştirmeyi içeren önlemler geliştirilmiştir. Bu merkezler, okul öncesi eğitime katılmayan çocukları okula hazırlamakta ve ebeveynlere çocuklarının evdeki gelişimine yardımcı olmaktadır. Çocukların okul öncesi eğitime kayıtlarını artırmak amacıyla, 5 yaşındaki tüm çocuklar için bir yıllık okul öncesi eğitimin başlatılmasına yönelik bir operasyonel plan geliştirilmiştir.

Gelişimsel engelli çocuklara yönelik pilot danışma merkezleri, rehabilitasyon merkezleri ile mevcut eğitim ve öğretim kompleksleri temelinde faaliyet göstermektedir. Disiplinler arası uzmanlardan oluşan ekipler, bu merkezlerde engelli çocukları ve ailelerini desteklemek, sosyal uyumlarını kolaylaştırmak ve daha sonra genel eğitime dahil etmek için çalışmaktadır.

Nüfusa kaliteli mesleki ve yüksek eğitim sağlamak, ülkenin daha fazla ekonomik kalkınmasını ve refahını sağlamak bağlamında önemlidir. Türkmenistan'da mesleki eğitim, temel mesleki kurumlar tarafından sağlanmaktadır. Mevcut becerileri geliştirmeye veya daha fazla istihdam için yeni beceriler edindirmeye yönelik kısa süreli kurslar mevcuttur. Hassas gruplara ve engellilere özel önem verilmektedir.

Ülkede yüksek ve orta düzeyde mesleki eğitim almış uzmanların yetiştirilmesi, bütçe kaynaklarıyla finanse edilen yüksek ve orta düzeydeki mesleki eğitim kurumları tarafından sağlanmaktadır. 2018/2019 eğitim yılında öğrencilerin %60,2'si bütçe kaynaklarıyla, %39,8'i ise özel öğrenim ücretleriyle eğitim almıştır. 2018 yılı verilerine göre, 2015 yılıyla karşılaştırıldığında, orta düzeydeki mesleki eğitim kurumlarında öğrenci sayısı %8,5 artmış, yüksek öğrenim kurumlarında ise bu artış %24,3 olmuştur. Devlet memurlarının mesleki eğitimi konusunda ülkenin

Devlet Hizmetleri Akademisi katkıda bulunmaktadır ve bu akademideki eğitim devlet kaynaklarıyla finanse edilmektedir. "Eğitim Yasası" (Madde 40) uyarınca yetim ve korunmaya muhtaç çocuklar ile onların yerine geçen kişilerin eğitimi, 24 yaşına kadar devletin tam desteğiyle, mesleki eğitim kurumlarında da dahil olmak üzere eğitim kurumlarında sağlanmaktadır. Ayrıca, hükümetin politikasında öğretmen yetiştirme faaliyetlerine özel bir önem verilmektedir.

Ülkedeki tüm okullar artık sanitasyon ve elektrik gibi temel hizmetlere erişebilmektedir. Okulların eğitim amaçlı bilgisayarlarla donatılması konusunda olumlu ilerleme kaydedilmiş olup, ülkedeki tüm okulların %99'undan fazlası bilgisayarlarla donatılmıştır.

Türkmenistan 12 yıllık genel orta öğretim sistemine sahiptir. Modern toplumun ihtiyaçlarına yanıt olarak, ortaöğretim okullarının müfredatına yeni konular (ekoloji, ekonominin temelleri, davranış kültürü, Türkmenistan'ın kültürel mirası, dünya kültürü, bilgi ve iletişim ve yenilikçi teknolojiler, modelleme ve grafikler ve bir dizi yeni yabancı dil) eklenmiş ve öğretim sürecine modern teknolojiler ve etkileşimli öğretim yöntemleri dahil edilmiştir.

2017 yılında dijital platforma dayalı eğitim hizmetlerinin kalitesini artırmayı ve nüfusun tüm kesimleri için yaşam boyu öğrenme koşulları yaratmayı amaçlayan Türkmenistan'da Dijital Eğitimin Geliştirilmesi Konsepti kabul edilmiştir. Uygulama planına uygun olarak Konsept, eğitim kurumları arasında kademeli olarak birleşik bir ağ oluşturulmasının yanı sıra genel eğitim kurumlarında elektronik günlüklerin, sınıf kayıtlarının, raporların ve diğer bilgilerin kullanılmasını öngörmektedir. Böylece, tüm okullar halihazırda elektronik ders programlarına ve öğretmen notlarına sahiptir. Ülkenin yüksek öğretim kurumlarında ise ağ tabanlı yazılım kullanılarak dijital eğitim portalları oluşturulmuş olup bu portallar, öğrencilerin kendi başlarına çalışabilecekleri materyalleri, öğretmenlerle iletişimlerini sürdürebilecekleri sesli ve görüntülü materyalleri, etkileşimli multimedya programlarını, sunumları, öğretmenlerin derslerini, bilimsel ve pratik konferansların yayınlarını vb. içermektedir. Dijital eğitim teknolojileri kullanılarak uzaktan eğitim faaliyetleri düzenli olarak organize edilmekte, üniversiteler arasında

ve eğitim alanında işbirliği yapılan yabancı üniversitelerle video konferanslar düzenlenmektedir.

Sonuç

Takip ve gözden geçirme, 2030 Gündemi sürecinin önemli unsurlarıdır. Bu Gözden Geçirmenin hazırlanmasında üstlenilen çalışma, Türkmenistan'da kaydedilen ilerlemeyi değerlendirmenin yanı sıra Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin (SKH'lerin) uygulanması için ileriye dönük yol haritasını ana hatlarıyla belirleme fırsatı sağlamıştır.

Türkmenistan, güçlü bir sosyal politikaya sahiptir ve bu alanda halihazırda olumlu sonuçlar elde etmiştir. Ancak, ülkenin piyasa ekonomisine geçişi bağlamında ekonomi alanındaki kamu politikalarının güçlendirilmesi ve SKH'ler için sürdürülebilir bir finansman mekanizmasının oluşturulması ihtiyacı tespit edilmiştir. Türkmenistan, SKH'leri ulusal planlara daha fazla entegre etmek ve sektörel plan ve stratejileri güncellemek için uluslararası kuruluşlar ve BM ajansları ile yakın çalışmaya devam edecektir. Bu, SKH faaliyetlerinin daha iyi önceliklendirilmesini sağlayacak ve aynı zamanda dış finansman ve yatırımı çekecektir. Kamu yetkilileri ve tüm paydaşlar arasında yüksek düzeyde koordinasyon sağlanması da SKH sürecinin kamu tarafından sahiplenilmesi açısından önemlidir.

Türkmenistan, kapsamlı, ayrıntılı ve güvenilir verilerin toplanması konusunda çalışmalarını artırmayı hedeflemektedir. Bu, mevcut ilerlemeyi değerlendirmek ve gelecek adımları belirlemek için gereklidir. Ayrıca, Türkmenistan Sürdürülebilir Kalkınma Raporu için bir veri tabanı oluşturma planlanmaktadır. Bu yönde çalışmalar devam edecek ve analizler, devlet politikalarının ve planlarının etkinliğini artırmak için kullanılacaktır.

Kaynaklar:

Libert, B. (2019). Special'naya Programma Oon Dlya Ekonomik Tsentral'noy Azıı (Speka) Chetyrnadtsataya Sessiya Rukovodyashchego Soveta Speka (Ashgabat, Turkmenistan, 21 noyabrya 2019 g.) Proekt Kontseptsii Strategii Speka Po Vodnym, Energeticheskim Resursam I Okruzhayushey Srede (Tol'ko Dlya Informatsii). UNECE. https://unece.org/fileadmin/DAM/SPECA/documents/gc/session14/Draft_Concept_of_the_SPECA_Strategy_on_WEE_Russian.pdf.

Polozheniye O Mezghosudarstvennoy Komissii po ustoychivomu razvitiyu (Südüdülebilir Kalkınma için Devletlerarası Komisyon Tüzüğü). (2000). Mezghosudarstvennaya komissiya po ustoychivomu razvitiyu (Devletlerarası Südüdülebilir Kalkınma Komisyonu). https://www.mkurca.org/mkur/polozhenie_mkur/.

Sustainable Development Goals. (2019). Voluntary National Review of Turkmenistan Empowering people and ensuring inclusiveness and equality. Ashgabat. Turkmen State Publishing Service. https://turkmenistan.un.org/sites/default/files/2023-03/VNRofT_en%202019_.pdf.

United Nations Environment Programme (2022). Emissions Gap Report 2022: The Closing Window — Climate crisis calls for rapid transformation of societies. Nairobi. <https://www.unep.org/emissions-gap-report-2022>.

United Nations Turkmenistan. (2022). The new generation Common Country Analysis (CCA) UPDATE 2022. file:///C:/Users/User/Downloads/CCA_EN_web.pdf.